

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi

ISSN: 1304-5482

**Afrika Misyonerleri Cemiyeti:
Beyaz Babalar (Peres Blancs)
Ahmet KAVAS**

**İsa'ya Ne Oldu?
Mahmut AYDIN**

**Mormonluk:
Amerika'nın Ahir Zamanının
Dini ve Azizleri
Yasin AKTAY**

**Mitolojiden Arındırma
Yöntemini Yeniden Düşünmek
Emir KUŞÇU**

**Âdem, Cennet ve Düşüş
Mustafa ÖZTÜRK**

***Kitap Tanıtımı ve Tenkitler*
Geçmişe Ayna Tutarken Kendi Zamanına
Tanıklık Etmek ya da Tarihsellik
Burhanettin Tatar**

**Maksimum ve Minimum Din
Şevket Kotan**

**Hermenötiği Ağırdan Almak
Hafsa Fidan**

**Kitabı Mukaddesin Tahrifi Sorunu
Mahmut Aydın**

**God is Dead
Hakan Olgun**

***Kısa Notlar*
Ortak Atamız İbrahim'in Aydınlığında...
Yasin Meral**

***Milel ve Nihal Geleneğinden*
Kadim İran'da Din M. Şemseddin**

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi

ISSN: 1304-5482

Cilt/Volume: 1 Sayı/Number: 2 Haziran/June 2004

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi
Cilt/Volume 1 Sayı/Number: 2 Haziran/June 2004
ISSN: 1304-5482

Editör / Editor

Şinasi Gündüz (Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi)

Editör Yardımcısı / Editor's Assistant

Cengiz BATUK (Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Yayın Kurulu/ Editorial Board*

Yasin Aktay (Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi)

Şinasi Gündüz (Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi)

Ömer Faruk Harman (Prof. Dr., Marmara Üniversitesi)

Ekrem Sarıkçıoğlu (Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi)

Burhanettin Tatar (Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Teknik Tasarım ve Yayın Hazırlık

Cengiz BATUK

Danışma Kurulu/Advisory Board*

Baki Adam (Prof. Dr., Ankara Üniversitesi)

P. Gabriel Akyüz (Mardin Kırklar Kilisesi)

Adnan Aslan (Doç. Dr., İSAM)

Mahmut Aydın (Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Mehmet Aydın (Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi)

Mehmet Akif Aydın (Prof. Dr., Marmara Üniversitesi)

Mehmet Çelik (Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi)

İsmail Engin (Dr., Berlin)

Mustafa Erdem (Prof. Dr., Ankara Üniversitesi)

Tahsin Görgün (Dr., İSAM)

Ahmet Güç (Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi)

Erica C.D. Hunter (Dr., Cambridge University)

Mehmet Katar (Doç. Dr., Ankara Üniversitesi)

Mahmut Kaya (Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi)

Şevket Kotan (Dr., Ankara)

İlhan Kutluer (Prof. Dr., Marmara Üniversitesi)

Abdurrahman Küçük (Prof. Dr., Ankara)

Ahmet Yaşar Ocak (Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi)

Abdullah Özbek (Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi)

Ömer Özsoy (Prof. Dr., Ankara Üniversitesi)

Roselie Helena de Souza Pereira (Mestre em Filofia-USP; UNICAMP Brasil)

Hüseyin Sarıoğlu (Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi)

Mustafa Sinanođlu (Doç. Dr., İSAM)

Necdet Subaşı (Doç. Dr., Muğla Üniversitesi)

Cafer Sadık Yaran (Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi)

* Soyadına göre alfabetik sıra / In alphabetical order

Ortak Atamız İbrahim'in Aydınlığında...

Kültürlerarası Diyalog Platformu tarafından düzenlenen "Ortak Atamız Hz.İbrahim'in Aydınlığında Dinler ve Barış" konulu uluslar arası diyalog sempozyumu 15-16 Mayıs 2004 tarihlerinde İstanbul'da Çemberlitaş Fırat Kültür Merkezi'nde gerçekleştirildi.

Programın ilk ayağında 13-14 Mayıs 2004 tarihlerinde üç dinin ruhani önderleri ve yurt dışından gelen misafir akademisyenler Mardin'de buluştu. Mardin'deki program daha ziyade tarihî ve kültürel yerlere geziden ibaret olup programın ana kısmı İstanbul'da akademik bir sempozyum şeklinde gerçekleşti.

Yurt içi ve yurt dışından yaklaşık kırk akademisyenin katıldığı sempozyumda tebliğler ağırlıklı olarak Hz. İbrahim ve misyonu üzerinedi. Katılımcı akademisyenlerin dışında birçok akademisyenin de iştirak ettiği sempozyuma üniversitelerden lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde de ilgi büyüktü. Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın da sponsor olduğu sempozyum çok yoğun programıyla dikkat çekti. Katılımcı akademisyenler başta ABD olmak üzere Avustralya, Almanya, Güney Kore, Pakistan, Hindistan ve diğer bazı ülkelerdendi.

"I. Harran Buluşması" 13-16 Nisan 2000 tarihinde Urfa'da geniş bir katılımı gerçekleştirilmişti. "Diyalogda bir inanç sembolü ve

birlik bağı olarak Hz. İbrahim" konulu bu uluslar arası sempozyuma dünyanın değişik ülkelerinden 30 civarında din ve bilim adamı katılmıştı. "II. Harran Buluşması" ise, 13-14 Mayıs 2004 tarihinde, her taşının tarihten bir hatırası olan ve Harran bölgesinde yer alan tarihî Mardin kentinde yapıldı.

II. Harran Buluşması'nda şu konular ele alındı:

Diyalogun gerekliliği: Özellikle Huntington'un tezi merkezinde konuşmalara konu olan bu mevzuda bütün katılımcılar hemfikirdiler. 21. yüzyılın diyalog çağı olduğunu vurgulayan akademisyenler diyalogun ötekini reddetme, inançlarından ötürü kınama veya dinlerden taviz verme olmadığını; birbirimizi daha iyi tanıma ve yer-yüzündeki kötülüğe el ele verip beraberce çözüm aramak olduğunu belirttiler. Bu bağlamda sempozyuma Fransa'dan katılan Prof. Dr. Claude Geofre'nin ifade ettiği gibi "ötekinin negatif yönleri üzerine kurulu bir kimlik tanımlamasının sağlıklı bir yaklaşım olmadığı" vurgulanırdı. Batı'da hâlâ çok güçlü bir İslam fobisi olduğunu bildiren batılı akademisyenler bunun ancak diyalogla aşılabileceğini dile getirdiler. Hatta Avrupa Birliği'nin de Türkiye'yi birliğe almakta direnmesinin ve çekincelerini dile getirmesinin en önemli nedenlerinden birinin Türkiye'yi ve Türk insanını yeterince iyi tanımaması olduğu ifade edildi. Türkiye Ermeni Patrikliği Temsilcisi Rahip Sahag Maşalyan dinler arası diyalogun postmodern bir fenomen olduğunu Hz. İbrahim'in de "dinsel barış için postmodern bir model" olduğunu vurguladığı konuşmasında şunları ifade etti: "Bizim postmodernliğimiz ise, radikalizmi ve fundamentalizmi dünya barışına getirdikleri olumsuz katkı nedeniyle eleştirmek ve reddetmek şeklinde belirleniyor... Ortaçağ mantığıyla, Mutlak Hakikate ve Tanrı'ya sahip olanın sadece kendiniz olduğunu iddia eder ve tüm dünyaya bunu kabul etmeye zorlarsanız, sonucu cihad ve haçlı seferleridir. Postmodern mantık, kendine yöneltilen bütün eleştirilere ve olumsuzluklarına rağmen bir çözüm yolu üretmiştir. Bu dinler arası diyalogtur. Postmodernitenin en öz tanımı, Jean Francis Lyotard'ın belirttiği gibi, **otoriter anlatımların** (authoritative

narrative) son bulması ve seslerin çoğulluğudur (plurality of voices). Din, bunun en zor sindirileceği bir alandır. Ama dünya barışı için bu başarılmalıdır.”

Farklılığın zenginlik oluşu: Kuran-ı Kerim’de geçen “Allah dileydi onları tek ümmet yapardı” ayetinin örnek olarak gösterildiği bu konuda katılımcılar farklılıkların çatışma sebebi değil, zenginlik sebebi olması gerektiğini vurguladılar. Dinler arası diyalogun sufi yorumunu yapan Dr. Mahmut Erol Kılıç; dinlerin aşkın yönünün, hakikat yönünün bir olduğuna; fakat şeriatlerinin, uygulamaların farklı olduğuna değindi. Geçmişteki hataların unutulması, polemikten vazgeçilmesi ve ortak noktalarda adım atılmasının dile getirildiği bu konuda gündeme gelen Al-i İmran suresinin 64. ayeti konuyu özetler mahiyetteydi: “De ki; Ey Ehl-i Kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze geliniz: Allah’tan başkasına tapmayalım, O’na hiçbir şeyi eş tutmayalım ve Allah’ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilahlaştırmayalım”

Birbirimizden öğreneceğimiz çok şey var: Sempozyuma İngiltere’den katılan Dr. Donald Reeves Miraç hadisesini anlatarak o gecede Hz. Muhammed’in 50 vakitlik namazı Hz. Musa’nın ve Hz. İsa’nın tavsiyeleriyle 5 vakite indirdiğini bundan hareketle 21. yüzyılın Muhammed müntesiplerinin de Musa müntesipleriyle ve İsa müntesipleriyle fikir alışverişinde bulunması gerektiğini belirtti. Konuyla alakalı Kerim Balcı da ilginç bir teklifle İsrailiyyat’ın diyalog toplantılarında ikinci bir dil olarak kullanılabileceğini ifade etti. Programa Ankara’dan katılan Prof. Dr. Beyza Bilgin ise, okullarda her dinin, o dinin uzman bir müntesibi tarafından anlatılması gerektiğini dile getirerek şunları söyledi: “Eğer siz kendi dininize göre bir başka dini anlatırsanız, o zaman, kendi dininizin bir bölümünü anlatmış olursunuz. Ama kendi müntesibine anlattırırsanız o zaman o dini anlatmış ve anlatmış olursunuz. Bir Müslümana Hıristiyanlığı anlattırmak İslam’ın Hıristiyanlık’a bakışını anlatmak demektir. Ama bizim Hıristiyan’ın Hıristiyanlık inancını öğrenmemiz lazım.”

Dünyanın içinde bulunduğu durum: Dünyanın içinde bulunduğu savaş ortamı ve dini değerlerin ayaklar altına alınması sık sık dile getirildi. Irak, Keşmir, Kudüs'ün kanayan yaralar olarak insanlık üzerinde bir utanç olduğu vurgulanan programda, özellikle batılı akademisyenler, Hıristiyan ve Yahudi Kutsal Kitaplarının "komşunu sev"* emrinin anlam değişimine uğradığını ve "komşunun sermayesini sev"e dönüştüğünü dile getirdiler. Kendisine Irak'taki işkencelerle ilgili soru yöneltilen ABD asıllı Vatikan Papalık İlahiyat Fakültesi profesörlerinden Tomas Michel'in "Kırk yıldır ülkemin dışında yaşıyorum. Ülkemden hiç bu kadar utanmamıştım" sözleri büyük alkış aldı. Sempozyumda din çatışmalarının hâlâ devam ettiği dünyada insanların teolojik ve tarihî refleksten kurtulup yaşamın gerçekleri ve barış zorunluluğunu benimsemekte zorlandıkları belirtildi. Programa ABD'den iştirak eden Azam Nizamuddin insanların Allah'a ve dine olan ilgisizliğini ve nefislerine uymalarını Hz. İbrahim ve zamanıyla kıyaslayarak şu cümlelerle özetledi: "Hz. İbrahim zamanında insanlar gökteki "star"lara tapıyordu. Günümüzün gençleri ise, yerdeki "star"lara tapıyorlar"

Söylemden eyleme: Programda sık sık dile getirilen konulardan biri de diyalog toplantıları sonucunda artık söylemden eyleme geçilmesi idi. Savaş ve bozgunculuk taraftarlarına karşı alternatif bir barış kültürü üretmenin zorunluluğu üzerinde durulan toplantıda katılımcılardan Rahip Donald Reeves'in Bosna'da yıkılan camileri ve diğer mabetleri imar etmek için sivil toplum örgütü kurup somut adımlar atması büyük takdir topladı. Tebliğciler, bir araya toplanıp konuşmakla, diyalogun gerekliliğini tartışmakla bir şeylerin çözülemeyeceğini bir an evvel somut bir şeyler yapılması gerektiği konusunda uyarılarda bulundular. Akademisyenler "Faaliyetler konuşmada kaldıkça bombalar yağmaya devam edecek ve bizler hiç-

*Konuyla alakalı bir çok yer bulunmakla beraber bkz. İncilerde, Matta 5/43; Tevrat'ta, Çıkış 20/17; Levililer 19/18

bir zaman dünya barışına katkı adına somut bir şey yapamamış olacağız” genel kanaatlerini sık sık dile getirdiler.

İbrahimî özellikler: Misafirperverlik ve teslimiyet: Toplantıda Hz. İbrahim’in ilk ve en önemli özelliğinin teslimiyet olduğu dile getirildi. Misafirperverliğin de Hz. İbrahim’in en önemli özelliklerinden biri olduğu vurgulanan toplantıda Türkiye Ermeni Patrikliği Temsilcisi Rahip Sahag Maşalyan İbrahim’im misafirperverliğini sadece yemekte olmadığını onun inanç için de büyük bir sofraya açtığını şu cümlelerle dile getirdi: *“Bu topraklarda insanlar yüzlerce yıl birbirlerinin dinine saygı göstererek yaşamayı becerdi. Bu birlikte yaşamanın bilgeliliğidir. Anadolu insanının ve kültürünün dünyaya öğreteceği ve örnek olacağı büyük bir yaşam birikimi paylaşılmayı bekliyor. Bu etkinliğin ve konferansın bu paylaşımı bir nebze olsun gerçekleştirdiğini memnuniyetle görmekteyiz. Anadolu, dünya halklarının önüne dinler sofrası kurmuştur. Bu sofraya sembolik anlatımını Urfalı Hz İbrahim’de bulur. Onun insanlık önünde açtığı inanç sofrası öylesine bereketlidir ki dört bin yıldır doğuda ve batıda milyarlarca insan orada oturmuş ve doymuştur.”*

Hacer ve misyonu: Hz. İbrahim’in eşi Sara İbrahim’e çocuk veremez. İbrahim’in de (Sara’nın izniyle) cariyesi Hacer’den çocuğu olunca Sara Hacer’i kıskanır ve O’na kötü davranmaya başlar. En sonunda Hacer’e yol gözüktür ve Hacer oğlu İsmail’le düşer çöl yollarına. İşte Hacer’in Hz. İbrahim zamanındaki bu iç burukluğunu ve hüznü duygularını ifade eden akademisyenler Hacer’in yoksul, çalışkan, itilmiş, modern şehirlerin manevi çöllere atılmış insanları simgelediğini vurgulayarak 21.yy’ın Hacerlerinin de sahipsiz, güçsüz ve kimsesi olmayan ülke ve insanlar olduğu ifade ettiler.

Dinlerin özündeki barış: Din kisvesi altında yapılan yanlışların şahısları bağladığı ifade edilen toplantıda şahıslar yüzünden dinlerin suçlanamayacağını; fakat kendi dinlerine kötü örnek olan bu insanlara da samimi dindarların engel olup doğru yolu göstermelerinin gerekliliği belirtildi. Bütün dinlerin esasının barış olduğu dile getirilen sempozyumda İslam için terör dini dendiği fakat buna Ku-

ran'ın cevabının çok açık ve net olduğu vurgulandı: "Kim bir insanı öldürürse bütün insanlığı öldürmüş gibidir. Kim de bir insanın yaşamına vesile olursa bütün insanlığı yaşatmış gibi olur"(Maide, 32).

Sonuç olarak, kırka yakın tebliğın sunulduğu sempozyum organizasyon yönüyle kusursuzdu. Bunun yanında, aynı konuda bu kadar fazla tebliğ sunulmasının kaçınılmaz sonucu olarak fazlasıyla tekrarlar şahit olduk. Bu toplantı diyalog toplantılarının ne ilki oldu ne de sonuncusu olacak. Fakat katılımcıların asıl yakındıkları konu, bu toplantıların somut adımlar olmadan dünya barışına herhangi bir katkısının olmayacağı şeklindeydi. Dileğimiz, bu toplantılarda alınan kararların bir an önce hayata geçirilmesi ve artık dinler ve kültürler arası diyalogun, çok kültürlülüğün sadece "entelektüel bir çaba" olmaktan çıkıp dünya barışı adına somut adımlara sahne olması...

Sempozyum genelinde ise, üç dinin temsilcileri de hayati önemi haiz konulara değindiler. Kültürler arası Diyalog Platformu Başkanı Prof. Dr. Bekir Karlığa'nın da ifade ettiği gibi yeryüzünde savaşın bir an önce durması gerektiği konusunda temsilcilerinin kararlılığını gördük. Diyalogun sözden eyleme geçmesi gerekliliği fark ettik. Diyalogun "ötekini sağlıklı anlama çabası" olduğunu ve "el ele verip kötülüğe beraberce karşı koyma ve bunun arayışı" olduğunu anladık. Hacer'i ve buruk duygularını öğrendik. 21.yüzyılın Hacerlerini fark ettik, duygulandık. Farklılığın zenginlik sebebi olduğunu, olması gerektiğini hatırladık. İlan edilmiş veya edilmemiş, içinde savaş sözcüğü geçen her oluşumun karşısında olmamız gerektiğini yineledik. Ve hep beraber " Barış bizim tek kaderimiz olsun" diye dua ettik.

Yasin MERAL

(Sakarya Ü. S.B.E. Dinler Tar. Y.L.)

